

ПОСТАНОВА
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

8 квітня 2020 року

м. Київ

справа № 213/1176/16-ц

провадження № 61-1781св17

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - судді Кузнєцова В. О.,

суддів: Жданової В. С., Карпенко С. О. (судді-доповідача), Стрільчука В. А., Тітова М. Ю.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1

відповідач - Публічне акціонерне товариство «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»,

розглянувши у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року, ухвалене колегією у складі суддів: Бондар Я. М., Барильської А. П., Зубакової В. П.,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст позовних вимог

У травні 2016 року позивач звернувся із позовом до Публічного акціонерного товариства «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» (далі - ПАТ «ПівдГЗК») про стягнення несплаченої одноразової допомоги при звільненні та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні.

В обґрунтування позову вказував, що він 14 років 6 місяців 27 днів працював електрослюсарем черговим та з ремонту устаткування на підприємстві відповідача, з якого звільнився 19 вересня 2014 року за власним бажанням у зв'язку з виходом на пенсію за статтею 38 КЗпП України.

При звільненні йому не була виплачена вихідна допомога у розмірі середньомісячної заробітної плати відповідно до пункту 6.1 Галузевої угоди гірничо-металургійного комплексу України на 2011-2012 роки (далі - Галузева угода).

Уточнивши позовні вимоги, просив стягнути з відповідача невикладену одноразову допомогу при звільненні у розмірі 5 459,39 грн, середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні за період з 20 вересня 2014 року до 1 листопада 2014 року у розмірі 15 230,60 грн.

Короткий зміст судових рішень судів першої і апеляційної інстанцій та мотиви їх прийняття

Рішенням Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 13 червня 2017 року у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд першої інстанції виходив з того, що умови Галузевої угоди гірничого-металургійного комплексу України

на 2011-2012 роки не поширюють свою дію на ПАТ «ПівдГЗК» у зв'язку з її непідписанням останнім, оскільки ВАТ «ПівдГЗК» (правонаступником якого

є ПАТ «ПівдГЗК») участі у колективних переговорах з укладення Галузевої угоди та її підписанні не брало, членом організацій роботодавців, що брали участь у колективних переговорах та підписанні Галузевої угоди, не було; доручення вести переговори та укласти колективні угоди жодному зі спільних представницьких органів роботодавців, які підписали Галузеву угоду, не надавав.

Суд першої інстанції відхилив доводи позивача про те, що від імені ВАТ «ПівдГЗК» Галузеву угоду підписав повноважний представник групи підприємств, які виробляють металопродукцію, - Голова ради директорів Української асоціації виробників феросплавів та іншої електрометалургійної продукції ОСОБА_2, оскільки ВАТ «ПівдГЗК» (правонаступником якого є ПАТ «ПівдГЗК») не є членом даної асоціації. Під час колективних переговорів та підписання Галузевої угоди ОСОБА_2 діяв від імені інших підприємств, до складу яких не входив відповідач. Крім того, Центральний комітет профспілки не є розпорядником інформації щодо складу уповноважених представників сторін, що підписали Галузеву угоду, оскільки галузеві угоди підлягають

повідомній реєстрації Міністерством соціальної політики України. Разом з цим, Центральний комітет профспілки не конкретизував, в якому саме році відповідач приймав участь у конкурсі на кращий колективний договір. Врахування норм та положень Галузевої угоди у своїй діяльності, участь у конкурсах на кращий колективний договір, головною умовою якої є визнання Галузевої угоди, не свідчить про те, що відповідач входить до роботодавців, які підписали Галузеву угоду. Галузевою угодою та законодавством передбачено, що умови Галузевої угоди є обов'язкові для сторін, що її підписали. Тому умови Галузевої угоди не є обов'язковими для відповідача, який її не підписував.

Рішенням апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року апеляційна скарга позивача задоволена частково. Рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким позовні вимоги задоволені частково. Стягнуто з відповідача не виплачену одноразову вихідну допомогу при звільненні у розмірі 5 459,39 грн, середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні за період з 20 вересня 2014 року до 1 листопада 2014 року у розмірі 7 543, 20 грн; у задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено.

Частково задовольняючи позов, апеляційний суд застосував до спірних правовідносин умови пункту 6.1 Галузевої угоди і дійшов висновку про необхідність виплати при звільненні вихідної допомоги у розмірі середньомісячної заробітної плати. Оскільки зазначена виплата не була здійснена у строки, передбачені статтею 116 КЗпП України, і повного розрахунку на момент ухвалення рішення судом проведено не було, на користь позивача підлягає стягненню середній заробіток за час затримки розрахунку.

Короткий зміст вимог касаційної скарги та узагальнені доводи особи, яка її подала

У грудні 2017 року ПАТ «ПівдГЗК» звернулось до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з касаційною скаргою, у якій просило скасувати рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року та залишити в силі рішення Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 13 червня 2017 року.

Касаційна скарга мотивована тим, що судом апеляційної інстанції належним чином не досліджено наявних у справі доказів про те, що позивач не мав права на вихідну допомогу відповідно до пункту 6.1 Галузевої угоди.

Відповідач не є учасником Галузевої угоди, оскільки він її не підписував і не входить до складу жодної з організацій, що підписали угоду зі сторони власників; дотримання відповідачем деяких положень Галузевої угоди не свідчить про її підписання відповідачем.

Вважає, що у відповідача відсутні підстави для виплати позивачу одноразової вихідної допомоги при звільненні за пунктом 6.1 Галузевої угоди. Крім того, відповідно до статей 1 та 19 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права та гарантії їх діяльності» суб'єкти господарювання (підприємства, організації, юридичні особи та фізичні особи-підприємці) є роботодавцями і представлення їх інтересів в колективних переговорах є повноваженням організації роботодавців, визначених з дотриманням вимог статей 4-6 Закону України «Про соціальний діалог в Україні». Приєднання підприємств до обов'язків Федерації за Галузевою угодою здійснюється через механізм членства відповідно до статутних документів.

За статтею 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки не мають повноважень представляти в колективних переговорах інтереси підприємств (роботодавців), оскільки профспілки представляють інтереси працівників підприємства і Галузева угода не може бути примусово поширена на роботодавців, де створена профспілка.

Позиція інших учасників справи

У березні 2018 року ОСОБА_1 надіслав до Верховного Суду заперечення (відзив) на касаційну скаргу, які Верховний Суд не враховує, оскільки у порушення статті 178 ЦПК України до відзиву не додано документів, що підтверджують надіслання (надання) відзиву і доданих до нього доказів усім іншим учасникам справи.

Проведення в суді касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 9 січня 2018 року відкрито касаційне провадження у справі і ухвалою цього ж суду від 20 березня 2020 року справу призначено до судового розгляду.

Встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи

Судами попередніх інстанцій встановлено, що правонаступником ВАТ «ПівдГЗК» є ПАТ «ПівдГЗК».

Позивач з 12 січня 1993 року до 24 червня 1997 року та з 17 вересня 2004 року до 19 вересня 2014 року працював у відповідача та звільнений за власним бажанням у зв'язку з виходом на пенсію за статтею 38 КЗпП України.

Загальний стаж роботи позивача на ПАТ «ПівдГЗК» складає 14 років 5 місяців 14 днів.

Позивачу при звільненні вихідна допомога у розмірі середньомісячної заробітної плати згідно вимог пункту 6.1 Галузевої угоди гірничого-металургійного комплексу України на 2011-2012 роки виплачена не була.

Суд першої інстанції встановив, що 28 липня 2011 року у Міністерстві праці та соціальної політики України зареєстровано за номером 40 Галузеву угоду гірничо-металургійного комплексу України на 2011-2012 року, яку підписали:

Від сторони власників:

- перший заступник Міністра промислової політики України - голова комісії з проведення реорганізації - ОСОБА_10;
- голова Фонду державного майна України - ОСОБА_3 ;
- генеральний директор асоціації «Укркокс» - ОСОБА_11;
- генеральний директор об'єднання «Укртрубопром» - ОСОБА_4 ;
- генеральний директор ТОВ «Метінвест Холдинг» - ОСОБА_5 ;
- голова ради директорів Української асоціації виробників феросплавів - ОСОБА_2 ;
- директор з персоналу і соціальних питань українських підприємств компанії «Євраз» - ОСОБА_6 ;
- директор з персоналу ТОВ «Інтерпайп Менеджмент» - ОСОБА_7 ;
- голова правління ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - ОСОБА_8 ;
- генеральний директор асоціації «Укрвогнетрив» - ОСОБА_9 .

Від сторони ПМГУ: Голова Центрального комітету ОСОБА_12

Суд першої інстанції дійшов висновку, що у зв'язку з тим, що ВАТ «ПівдГЗК» (правонаступником якого є ПАТ «ПівдГЗК») участі у колективних

переговорах з укладення Галузевої угоди та підписанні угоди не брало, членом організацій роботодавців, що брали участь у колективних переговорах та підписанні Галузевої угоди, не було.

Доручення вести переговори та укладати колективні угоди жодному зі спільних представницьких органів роботодавців, які підписали Галузеву угоду, відповідач не надавав, тому і умови Галузевої угоди гірничого-металургійного комплексу України на 2011-2012 роки не розповсюджують свою дію на ПАТ «ПівдГЗК».

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що на спірні правовідносини поширюються вимоги Галузевої угоди, оскільки колективний договір, що діяв на підприємстві протягом 2012-2013 років, в тому числі і на час звільнення позивача, містить посилання на відповідність його Генеральній та Галузевій угодам.

Зі змісту листа голови Центрального комітету профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України від 7 березня 2017 року за вих. № 03/87 апеляційний суд встановив, що Галузева угода у 2011-2012 років поширювалася на ВАТ «ПівдГЗК», оскільки підприємство приймало участь у конкурсі на кращий колективний договір, обов'язковою умовою участі в якому було визнання дії Галузевої угоди та поширення її на підприємстві.

Позиція Верховного Суду, мотиви, з яких виходив суд, та застосовані норми права

8 лютого 2020 року набрав чинності Закон України від 15 січня 2020 року № 460-ІХ «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ».

Частиною другою розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 15 січня 2020 року № 460-ІХ «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» встановлено, що касаційні скарги на судові рішення, які подані і розгляд яких не закінчено до набрання чинності цим Законом, розглядаються в порядку, що діяв до набрання чинності цим Законом.

За таких обставин розгляд касаційної скарги ПАТ «ПівдГЗК» на рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року здійснюється Верховним Судом в порядку та за правилами ЦПК України в редакції Закону від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, що діяла до 8 лютого 2020 року.

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження у цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Відповідно до частини другої статті 389 ЦПК України у редакції, чинній на час подання касаційної скарги, підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відповідно до статті 400 ЦПК України у тій же редакції під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Вивчивши матеріали цивільної справи та перевіrivши доводи касаційної скарги, суд дійшов таких висновків.

За змістом частини другої статті 97 КЗпП України форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, ставки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами, установами, організаціями самостійно у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною та галузевими (регіональними) угодами. Якщо колективний договір на підприємстві, в установі, організації не укладено, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний погодити ці питання з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), що представляє інтереси більшості працівників, а у разі його відсутності - з іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом.

Відповідно до частин першої, третьої статті 2 Закону України «Про колективні договори і угоди» колективний договір укладається на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають право юридичної особи. Угода укладається на національному, галузевому, територіальному рівнях на двосторонній або тристоронній основі: на національному рівні - генеральна угода; на галузевому рівні - галузеві (міжгалузеві) угоди; на територіальному рівні - територіальні угоди.

Частиною другою статті 3 Закону України «Про колективні договори і угоди» визначено, що сторонами колективних угод є сторони соціального діалогу, склад яких визначається відповідно до законодавства про соціальний діалог.

Відповідно до частин першої, п'ятої, восьмої статті 4 Закону України «Про колективні договори і угоди» право на ведення переговорів і укладення колективних договорів, угод надається сторонам соціального діалогу, склад яких визначається відповідно до законодавства про соціальний діалог.

За наявності на національному, галузевому, територіальному рівнях кількох репрезентативних відповідно до законодавства України про соціальний діалог суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців для ведення переговорів і укладення угоди відповідного рівня вони повинні сформувати спільний представницький орган. Спільний представницький орган сторони профспілок, роботодавців може вести переговори та укласти колективні угоди відповідного рівня за дорученням його членів, які є репрезентативними відповідно до законодавства України про соціальний діалог.

Частиною першою статті 5 Закону України «Про колективні договори і угоди» умови колективних договорів і угод, укладених відповідно до чинного законодавства, є обов'язковими для підприємств, на які вони поширюються, та сторін, які їх уклали.

Відповідно до частин першої та одинадцятої статті 9 Закону України «Про колективні договори та угоди» положення колективного договору поширюються на всіх працівників підприємств незалежно від того, чи є вони членами профспілки, і є обов'язковими як для роботодавця, так і для працівників підприємства.

Положення генеральної, галузевої (міжгалузевої), територіальної угод діють безпосередньо і є обов'язковими для всіх суб'єктів, що перебувають у сфері дії сторін, які підписали угоду. Галузеві (міжгалузеві) і територіальні

(обласні та республіканська) угоди підлягають повідомній реєстрації в установленому порядку центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики, а колективні договори і територіальні угоди іншого рівня - місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» організації роботодавців, їх об'єднання відповідно до законодавства беруть участь у веденні переговорів з укладення колективних договорів і угод та у межах своїх повноважень укладають колективні договори і угоди, здійснюють контроль та забезпечують їх виконання.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, апеляційний суд врахував зміст листа Центрального комітету профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України від 7 березня 2017 року за вих. № 03/87, в якому зазначено, що пункт 1.1 Розділу 1 Колективного договору, діючого у ПАТ «ПівдГЗК» на час звільнення позивача, містить посилання на відповідність його Генеральній та Галузевій угодам, та те, що відповідач приймав участь у конкурсі на кращий колективний договір, обов'язковою умовою участі в якому було визнання дії Галузевої угоди та поширення її на підприємстві,

З вказаними висновками суду апеляційної інстанції погодитись не можна, виходячи з наступного.

Відповідно до статті 57, частини першої статті 58 ЦПК України в редакції Кодексу, чинній на час ухвалення оскаржуваних судових рішень, доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування.

Кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених статтею 61 цього Кодексу (частина перша статті 60 ЦПК України у вказаній редакції Кодексу).

Будь-які докази того, що відповідач, або уповноважений ним орган, є підписантом Галузевої угоди і має нести зобов'язання за нею перед позивачем, у справі відсутні і суд апеляційної інстанції про них не вказує.

Зазначивши, що пункту 1.1 Розділу 1 Колективного договору, що діяв на підприємстві відповідача під час звільнення позивача, містить посилання на відповідність його Генеральній та Галузевій угодам, суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки змісту вказаного пункту, який не містить посилання на Галузеву угоду гірничого-металургійного комплексу України на 2011-2012 роки (а.с. 148).

Суд першої інстанції надав належну оцінку змісту Колективного договору та листів голови Центрального комітету профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України та дійшов обґрунтованого висновку про те, що вони не є належними і допустимими доказами того, що відповідач є підписантом Галузевої угоди.

Апеляційний суд інстанції на підставі оцінки тих же доказів дійшов протилежних висновків, не вказавши на порушення судом першої інстанції норм процесуального права, допущених при оцінці доказів, тобто фактично необґрунтовано переоцінив докази, які були оцінені судом першої інстанції з дотриманням вимог закону, у зв'язку з чим скасував законне й обґрунтоване рішення.

Суд першої інстанції, врахувавши недоведення позивачем належними і допустимими доказами того, що ВАТ «ПівдГЗК» приймало участь у колективних переговорах з укладення Галузевої угоди, підписання угоди цим товариством та доручення вести переговори і укласти колективні угоди спільним представницьким органам роботодавців, які підписали Галузеву угоду, дійшов правильного висновку, що відповідач не є підписантом Галузевої угоди, умови Галузевої угоди не є обов'язковими для нього, тому підстави для виплати позивачу передбаченої цією угодою одноразової допомоги при звільненні відсутні.

За таких обставин суд касаційної інстанції дійшов висновку, що суд першої інстанції, повно та всебічно з'ясувавши обставини справи та дослідивши наявні у справі докази, правильно застосував норми права і ухвалив рішення з додержанням норм матеріального і процесуального права. Суд апеляційної інстанції, неповно врахувавши обставини справи, помилково скасував рішення суду першої інстанції, яке відповідає закону.

Згідно зі статтею 413 ЦПК України в редакції Кодексу, чинній на час подання касаційної скарги суд касаційної інстанції скасовує постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишає в силі судові рішення

суду першої інстанції у відповідній частині, якщо встановить, що судом апеляційної інстанції скасовано судові рішення, яке відповідає закону.

За таких обставин касаційний суд скасовує рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року і залишає в силі рішення Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 13 червня 2017 року.

Щодо судових витрат

Згідно з частиною тринадцятою статті 141 ЦПК України якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не передаючи справи на новий розгляд, змінює рішення або ухвалює нове, цей суд відповідно змінює розподіл судових витрат.

Відповідно до частини першої цієї статті судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог (частина перша статті 141 ЦПК України).

Враховуючи те, що на підставі пункту 1 частини першої статті 5 Закону

України «Про судовий збір» позивач звільнений від сплати судового збору, такий підлягає компенсації на користь відповідача за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Отже, ВАТ «ПівдГЗК» необхідно компенсувати за рахунок держави 768 грн судового збору, який сплачений ним за подання касаційної скарги.

Керуючись статтею 413 ЦПК України в редакції, чинній на час подання касаційної скарги, статтями 141, 409, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» задовольнити.

Рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 7 грудня 2017 року скасувати і залишити в силі рішення Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 13 червня 2017 року.

Судові витрати, понесені Публічним акціонерним товариством «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» у розмірі 768 грн, компенсувати за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий Судді: В. О. Кузнецов В. С. Жданова С. О. Карпенко В. А.
Стрільчук М. Ю. Тітов